

VI. РЕЦЕНЗІЇ

УДК (035)=161.2=161.1

**РЕЦЕНЗІЯ НА ПІДРУЧНИК: СВІТЛАНА РОМАНЮК, ЛАРИСА КОЛІБАБА,
УКРАЇНСЬКА МОВА В БІЗНЕСІ, РІВЕНЬ С2. WARSZAWA 2023. 208 С.**

Оксана Тищенко

*Інститут української мови НАН України
вул. Грушевського, 4, кімн. 711, 01001, Київ, Україна
тел.: 097 339 83 67
ел. пошта: tom-73@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-5709-1252>*

Рецензію присвячено аналізу підручника: Світлана Романюк, Лариса Колібаба, *Українська мова в бізнесі*, рівень С2, Warszawa 2023, 208 с.

Мета підручника – ознайомити студентів з практичними й теоретичними аспектами української мови у сфері професійного спілкування на сучасному етапі її функціонування, сформувати стійкі граматичні комунікативні навички. Змістовий корпус складається з 13 тем, у які вмонтовано коло питань – досить широке й містке, охоплює як мовні, так і позамовні чинники функціонування, створення / сприйняття текстів у бізнесовій галузі, а також їх переклад і редагування. Практичний складник сприятиме органічному впровадженню набутих знань і вмінь у названій сфері.

Засвідчуємо високий рівень рецензованої праці й констатуємо: зміст (створений відповідно до спеціалізації) відповідає заявленому курсові, сучасним науковим та методичним засадам; у структурі та змісті послідовно дотримано мовленнєву, мовну, соціокультурну, діяльнісну лінії. Це відбито в методичній організації теоретичного та практичного матеріалу.

Посібник виконано на належному рівні, він методично виправданий і поглиблює основні відомості про фонетичну, лексичну, фразеологічну, стилістичну, граматичну системи сучасної української мови у сфері професійного спілкування, формує в студентів стійкі навички грамотного письма та усної мови, аналітичного опрацювання матеріалу, моделювання мовного спілкування, сприяє творчому підходу до праці, спонукає давати явищам власну оцінку, аналізувати, прогнозувати. Заслужує на схвалення те, що дидактичні матеріали апробовано серед студентів Варшавської україністики впродовж кількох років, що забезпечує підвищення їхньої практичної й методичної цінності.

Ключові слова: підручник, дидактика української мови як іноземної, мова бізнесу, рівень С2.

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/ufl.2023.17.3938>

2014 рік – Революція Гідності спричинила хвилю поширення української мови в зросійщуваній століттями Україні. 2022 рік – героїка нашого народу в Широкій війні проти російського агресора зродила цунамі захвату й зацікавленості українською культурою й мовою в усьому світі. Без сумніву, після Перемоги Україна буде однією з найвигідніших інвестицій для світу. Тож потреба в українськомовних фахівцях набиратиме обертів. І підручник “Українська мова в бізнесі” для польських студентів, котрі вивчають українську як іноземну на рівні С2, видима річ, є актуальним і потрібним.

Авторська спілка демонструє високий теоретичний та практичний рівень, який став запорукою відповідального й продуктивного творчого процесу. Світлана Романюк – професор Варшавського університету, докторка габілітована, праців-

ниця катедри україністики, авторка монографій і статей з української теоретичної граматики, соціолінгвістики, аналізу дискурсу, глотодидактики, співавторка підручників для вивчення української мови як іноземної. Лариса Колібаба – старша наукова співробітниця відділу граматики та наукової термінології Інституту української мови НАН України, кандидатка філологічних наук, авторка словника, монографії і статей, присвячених теоретичним і практичним проблемам морфології, дериватології, культури української літературної мови, граматичної лексикиграфії. Тож правдиве глибоке теоретичне підґрунтя зреалізовано в конкретних мовних завданнях на високому рівні.

Мета підручника – ознайомити студентів з практичними й теоретичними аспектами української мови у сфері професійного спілкування на сучасному етапі її функціонування, сформувати стійкі грамотні комунікативні навички.

Бачимо логічну побудову праці відповідно до мети курсу та його завдань: передмова “Від авторок” та змістовий корпус з 13 тем, у які вмонтовано коло питань – досить широке й містке, охоплює як мовні, так і позамовні чинники функціонування, створення / сприйняття текстів у бізнесовій галузі, а також їх переклад і редагування. Практичний складник сприятиме органічному впровадженню набутих знань і вмінь у названій сфері. З цією метою авторка вводять до підручника такі теми, як “Бізнес-план: чим він важливий та як його скласти”, “Фізична особа – підприємець: як ним стати і які ділові якості для цього потрібно мати”, “Чи є життя на пенсії?”, “Бізнес і закон”, **“Секрети успішного бізнесу” та ін., зокрема блок “Етика та культура бізнесового спілкування” у двох частинах наприкінці видання. Напевно, варто було б узгодити нумерування тем у змісті (14 тем, серед яких “Етика...” у двох частинах) та інформацією в передмові (13 тем). Кожна тема містить у середньому 12–14 завдань, окрім теми 14, що має 21 вправу.**

Рівень вільного володіння українською мовою другого ступеня (C2) передбачає координування з Класифікацією рівнів володіння державною мовою та вимог до них, затверджених рішенням Національної комісії зі стандартів державної мови (2021 р. за № 31). Це загальні вимоги: спілкуватися українською нормативною мовою для реалізації комунікативних намірів у різних ситуаціях, що виникають під час виконання службових обов’язків; однаково вільно, усвідомлено, правильно й доречно використовувати широкий діапазон мовних виражальних засобів у всіх видах мовленнєвої діяльності; писати українською мовою тексти в певному стилі; вибудувати свою мовленнєву поведінку відповідно до ситуації та моделі спілкування; дотримуватися норм української літературної мови в офіційному спілкуванні; обирати й застосовувати різні комунікативні стратегії для досягнення позитивного результату. Такі вимоги передбачають відповідний рівень знань, умінь і навичок слухання, говоріння, читання, сприйняття й продукування мови у різних жанрах і формах (монолог, діалог, полілог; усна й писемна мова), у різних ситуаціях відповідно до мети, з виявленням власної позиції й декодуванням інтенцій співрозмовника – усе для реалізації комунікативних намірів у логічній, влучній, грамотній і доречній формі.

Уважаємо, що робота з пропонованими в підручнику завданнями вестиме до *успішної реалізації акту мовного спілкування* через якості, уміння й навички мовця, що по-різному виявляються в тій чи тій ситуації, а отже, у майбутніх фахівців формуватимуться потрібні **комунікативні навички** на основі, зокрема, **мовних знань**.

Завдяки опануванню змістової (мовної, фахової, загальнокультурної)

й діяльнісної лінії підручника студенти ліпше оперуватимуть теоретичним і практичним матеріалом, будуть усвідомлювати роль мови у формуванні особистості, засвоють специфіку функціонування мови у сфері професійного спілкування, виявлятимуть особливості лексичних, фразеологічних, граматичних, стилістичних та інших засобів мови професійного спілкування.

Структура кожного розділу в цілому не спричиняє заперечень: логічно вміщено матеріал для актуалізування раніше вивченого й засвоєного матеріалу – репрезентативні вправи на переклад, редагування, заповнення лакун у тексті тощо, як-от: “Атомна енергетика є потенційно небезпечною через можливі аварії на енергоустановках, що викидом у довкілля радіоактивних матеріалів. Окрім того, проблеми переробляння ядерних відходів та їх захоронення, що дуже дорого і не має надійного інженерного рішення” (с. 132). Кожен блок побудовано так, щоб користувач мав змогу опанувати всі мовні рівні – фонетичний, морфологічний, лексичний та синтаксичний.

Завдання є різноманітними, передбачають виявлення широкого спектра знань і вмінь: складання словосполучень, речень, діалогів, повідомлень, мінітворів, творів-роздумів тощо. Подеколи ці завдання комбіновано: “Прочитайте текст. Випишіть виділені слова та словосполучення. Поясніть їхнє значення. За потреби скористайтеся словником чи іншими довідковими джерелами” (с. 11) – вправи на читання й виявлення значень слів та словосполучень; “Перекладіть виділені слова польською мовою” (с. 12), “Перекладіть виділені слова українською, запишіть їх у правильній формі” (с. 14) – переклад і граматики; “Уставте пропущені слова у текст” (с. 16), “Уставте пропущені речення в текст” (с. 77), “Уставте пропущені літери” (с. 79), “Уставте пропущені орфограми” (с. 130) тощо – читання, розуміння, логічне заповнення смислових лакун у тексті, граматики й правопис; “Розгляньте зразок бізнес-плану. Знайдіть у ньому мовні помилки. Виправте їх” (с. 19) – вправи на редагування й виформовування критичного сприйняття тексту, удосконалення навичок корекції; “Євро – іменник середнього роду” (с. 119), “Телевізор, будь ласка, вмикайте, а про слово включати забувайте” (с. 127), “Поставлений чи постачений газ?” (с. 129), “Не цурайтеся прикметників. Вони – наші!” (с. 24), “Доходи чи прибутки?” (с. 26), “Бажаючий, керуючий, початкуючий, працюючий, співаючий...” (с. 114) – теоретичні засади ширшого й точнішого використання певних лексичних засобів; “Зважаючи на поради мовознавця, замініть складні іменники *бізнес-план*, *бізнес-проект*, *бізнес-ідея*, *бізнес-клас* іменниково-прикметниковими словосполученнями. Складіть із ними речення” (с. 25), “Звірте свої міркування з думкою мовознавця” (с. 114), “Знайдіть у наведеному вище тексті сполуки зі словом *більше*... . Поміркуйте, чи відповідають вони граматичним нормам сучасної української літературної мови? Звірте свої міркування з висновком мовознавця” (с. 149) – формування критичного мислення та практичних навичок застосування теоретичних знань під час вироблення власної позиції.

Зміст праці пов’язано з організацією сучасного діловодства, етикою фахового спілкування, загальною психологією *через*: а) залучення відповідного фактичного матеріалу – це офіційно-ділові, науково-популярні, публіцистичні тексти професійного спрямування, насичені термінологією, як-от: “Пенсійна система України” (с. 43), “Приватизаційне рішення” (с. 118), “Роботи-електрики та роботи-нафтовики (2020–2025)” (с. 123) та ін. (деякі тексти, на нашу думку, усе-таки

потребують заголовків, як-от, на с. 18, 46 тощо); б) моделювання й реалізування тематичних мовних ситуацій: “Прочитайте рекламу гри. Запропонуйте власні способи пропагування економіки серед наймолодших” (с. 147); б) актуалізацію наявних знань студентів з відповідних предметів та проєктування отриманих знань і вмінь на майбутній навчальний / виробничий процес (використання набутих мовних навичок у розв’язанні виробничих / навчальних проблем): “Напишіть ділового листа, зважаючи на наведені вище рекомендації” (с. 197), “Про розділовий знак після *З повагою*” (с. 196), “Перші розділи бізнес-плану” (с. 14), “Зразок бізнес-плану розважального комплексу (далі – РК) “АкваРодос”” (с. 19), “Як Ви розумієте складні слова *top-25*, *top-5*, *top-100*? Чи відомий вам прикметник *топовий*? Ознайомтеся із рекомендаціями мовознавця. *Про топові проблеми і найтиповіші запитання...*” (с. 157–158), “Створіть рекламу й бізнес-план вашої ідеї” (с. 147).

Формуючи комплекс завдань, авторки оперували психологічними, комунікативними, когнітивними підходами до вивчення мови та формування мовних умінь і навичок. Загалом ураховано зміст і структуру українськомовної компетентності студентів та принципи її формування, а також результати наукових досліджень проблем сучасного мовного стану в Україні, зокрема правописного питання, інтернет-спілкування тощо. Заналізовано й уведено наріжні висновки наукових доповідей співробітників Інституту української мови НАН України щодо питань сучасної граматики, фонетики, стилістики – у формі цікавих і корисних рекомендацій, що розв’язують актуальні проблеми сучасного мововживання: “*Хабара чи хабаря?*” (с. 37), “*Якого роду абрєвіатури?*” (с. 57), “*ПІН-код, ДНК-експертиза, е-декларація*” (с. 58), “*Грн. чи грн?*” (с. 71), “*Золотовалютні чи золотовалютні запаси України?*” (с. 87), “*Півторавідсоткова компенсація – 1,5-відсоткова компенсація – 1,5%-ва компенсація*” (с. 102). Такі відомості є важливим складником студіювання мовознавчого матеріалу з наступним осмисленням та впровадженням у практику.

Ваги мовному матеріалові надає ретельне паспортизування: указано автора, назву тексту, електронну адресу – завдяки цьому бачимо й авторитетну джерельну базу підручника, як мовознавчу: Пономарів О., *Українське слово для всіх і для кожного*, Київ 2013; Городенська К., *Українське слово у вимірах сьогодення*, Київ 2019; Караванський С., *Пошук українського слова, або боротьба за національне “Я”*, Київ 2001; Калько М., Калько В., Погрібний І., *Мовна екологія академічного повсякдення: словник-довідник*, Черкаси 2019 та ін., так і відповідну фахову: Добрава Н., Осипова М., *Основи бізнесу*, Одеса 2018; Пенсійна система України, *ОТР Pension*; Відейко М., *Особливості економіки та політики на Русі*, *Голос України*, 19.09.2007; Біляк Т., Бірюченко С., Бужимська К. та ін., *Основи підприємництва*, ред. Н. Валінкевич, Житомир 2019 тощо.

Для комунікативної компетентності, мовної зокрема, важливо виявляти комунікативні навички: швидко орієнтуватися в ситуації, аналітично опрацьовувати матеріал, будувати мовне спілкування відповідно до мети, особливостей аудиторії, адекватно до реакції реципієнта. Неодмінним складником є вміння студентів демонструвати загальну мовну культуру, творчий підхід до роботи; диференціювати, інтегрувати, уніфікувати мовні й комунікативні знання, уміння, навички; знаючи правила, застосовувати їх до конкретного мовного матеріалу, наводити власні приклади; усвідомлювати лінгвістичні й комунікативні явища у сфері професійного

спілкування, установлювати причинно-наслідкові зв'язки між ними, давати їм власну оцінку; аналізувати, оцінювати, прогнозувати позамовні чинники формування й функціонування мови професійного спілкування. Під час продукування й аналізу матеріалу мовці мають дотримуватися таких вимог, як логічність, точність, влучність. Рецензований підручник загалом передбачає завдання для формування таких умінь і навичок, а впотужнення **діяльнісної** лінії пішло б тільки на користь навчанню. Хотілось би побачити більше таких інтерактивних вправ, як “Попрацюйте в парах. Складіть діалог і відрекомендуйте: а) себе; б) свого колегу; в) свого вчителя; г) свою родину” (с. 190), зокрема на моделювання комунікативних актів – пропозиція / переконання; розвиток / ухилення від дискусії та ін., на формування саме таких умінь з уже названих, як: прогнозувати ситуації та реакцію співрозмовника, швидко орієнтуватися в ситуації, аналізувати акт спілкування, здійснювати самоконтроль і самокорекцію відповідно до цього аналізу – усе це ще більше сприяло б розвитку комунікативної компетентності.

Авторки пропонують практичні форми насамперед аудиторних занять (для чого й створено підручник), не обминули увагою і самостійну роботу студентів, а саме: обміркувати ту чи ту проблему, викласти власні думки щодо неї. Наприклад, це завдання “Прочитайте рекламу. Побесідуйте з працівником банку щодо можливості отримання кредиту. Обґрунтуйте, для чого Вам потрібен кредит, з'ясуйте деталі (термін сплати, кредитні канікули, кредитна історія, оформлення тощо). Важливу інформацію занотуйте” (с. 172–173), “Знайдіть в Інтернеті інформацію про АН-225 “Мрія”. Ознайомтеся з нею. Стисло запишіть” (с. 172). На нашу думку, не зайвим було б посилити і цей аспект рекомендацій для **позааудиторної роботи** – вона поглиблюватиме та закріплюватиме знання та вміння, отримані на практичних заняттях, зокрема, це можуть бути: пошук та огляд наукових джерел за заданою проблематикою (мовознавчих та фахових); підготування доповідей, документів, планів, проєктів, роздумів тощо. Така діяльність упроваджує набуті знання, уміння й навички до актів реального мовного спілкування в різних формах – як письмових, так і аудіовізуальних жанрах, що їх можна публікувати у спеціально створеному закритому каналі для групового обговорення й удосконалення; в інтерактивних діа- та полілогових актах.

Засвідчуємо високий рівень рецензованої праці й констатуємо: зміст (створений відповідно до спеціалізації) відповідає заявленому курсові, сучасним науковим та методичним засадам; у структурі та змісті послідовно дотримано мовленнєву, мовну, соціокультурну, діяльнису лінії. Це відбито в методичній організації теоретичного та практичного матеріалу.

Різноманітність вправ (за формою, призначенням, рівнем складності) сприятиме глибшому усвідомленню мовних процесів та формуванню комунікативних навичок, прийнятних у бізнесовій сфері спілкування. На схвалення заслуговує увага до студентів, виявлена в урахуванні інтересів сучасних студентів, напр., у темах “Чи згодні Ви з таким портретом сучасного підприємця? Запропонуйте своє бачення зовнішності теперішнього бізнесмена” (с. 201), “Виокремте 5 найголовніших (на вашу думку) рис ідеального керівника. Складіть із ними речення” (с. 183). Уважаємо, що ширше застосування новітніх інформаційних навчальних засобів, диференційований підхід до завдань посилив би цікавість студентів до роботи та заохотив би активніше формувати комунікативні мовні навички.

Формат посібника дуже зручний, просторова й графічна організація

матеріалу сприяє швидкості та ефективності виконання завдань: це виокремлена за порядковим номером тема з кількома чітко означеними завданнями, поля для написання творів та заповнювання лакун у тексті (літер, слів, орфограм тощо), напр.: “Ен...ргетика – основа ро...витку господарства. Вона заб...зпечує технологічні процес...и в промисловості, дає т...пло і світло л...дям” (с. 130). Комфортній та продуктивній роботі сприяє візуальне виокремлення різної інформації різними шрифтами, а також уміщення ілюстрацій, кількість яких можна сміливо збільшити без шкоди для змісту.

Ознайомившись із завданнями, ми вхопили себе на думці, що радо виконали б ще більше підзавдань до кожного з них, тож можна: а) частіше додавати нагадування-підказки або запитання для актуалізування теоретичних відомостей і координування знань / умінь / навичок: “Уставте пропущені слова у текст (+зверніть увагу на їхню граматичну форму й правопис, зауважте використання синонімів тощо)” (с. 16); б) розширити коло проблемних питань для вправи-роздуму: “Поміркуйте, чи згодні Ви з твердженням: “Уміння спілкуватися з людьми – це товар, який можна придбати так само, як ми купуємо чай або каву ... Але я плачу за таке вміння більше, ніж за будь-що інше у світі» (+що, на Вашу думку, спонукало бізнесмена до такого твердження? Чи доводилося Вам стикатися з такою ситуацією тощо)” (с. 204). Саме так авторки зробили в завданні “Чи згодні Ви з таким портретом сучасного підприємця? Запропонуйте своє бачення зовнішності теперішнього бізнесмена” (с. 201) – це урізноманітнює творче завдання “чи згодні ви”. Бачимо можливість стисліше й точніше сформулювати деякі завдання: “Відредагуйте подані словосполучення” (с. 158) – “Зредагуйте словосполучення”; “Ознайомтеся з текстами, присвяченими етиці та етикетові в ділових міжнародних стосунках. Один із них, той, що імонує Вам найбільше, стисло перекажіть польською мовою” (с. 201) – “Ознайомтеся з текстами про етику та етикет у ділових міжнародних відносинах. Стисло перекажіть польською мовою той, що імонує Вам найбільше”. До слова, тексти зосереджено на особливостях національного ділового етикету (народного), і побіжно – на етикеті під час зіткнення різних культур (міжнародного). Звісно, ці питання взаємозалежні, проте міжнародний етикет, певно, міститиме більше інформації у формі порад – як поводитися, як діяти у тій чи тій ситуації *на межі* двох культур, а не переважно опису поведження *всередині* культури.

Це, проте, радше роздуми й пропозиції до дискусії, аніж жорсткі рекомендації.

Посібник виконано на належному рівні, методично виправданий і поглиблює основні відомості про фонетичну, лексичну, фразеологічну, стилістичну, граматичну системи сучасної української мови у сфері професійного спілкування, формує в студентів стійкі навички грамотного письма та усної мови, аналітичного опрацювання матеріалу, моделюванню мовного спілкування, сприяє творчому підходу до праці, спонукає давати явищам власну оцінку, аналізувати, прогнозувати. Заслуговує на схвалення те, що дидактичні матеріали апробовано серед студентів Варшавської україністики впродовж кількох років, що забезпечує підвищення їхньої практичної й методичної цінності.

Отже, “Українська мова в бізнесі”, рівень С2 – це актуальний, сучасний, корисний проєкт, який, поза всяким сумнівом, полегшить роботу і викладачів, і студентів.

Список використаної літератури

Романюк С., Колібаба Л. Українська мова в бізнесі, рівень С2. Warszawa, 2023. 208 с.

References

Romaniuk S., Kolibaba L. *Ukrayins'ka mova v biznesi, riven' S2*. Warszawa, 2023. 208 s.

**TEXTBOOK REVIEW: SVITLANA ROMANIUK, LARYSA KOLIBABA,
UKRAINIAN LANGUAGE IN BUSINESS, LEVEL C2. WARSZAWA 2023. 208 P.**

Oksana Tyshchenko

*National Academy of Sciences of Ukraine
Institute of Ukrainian Language
Hrushevskiyi Str. 4, room 711, 01001, Kyiv, Ukraine
phone: 097 339 83 67
e-mail: tom-73@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-5709-1252>*

The review is devoted to the analysis of the textbook: Svitlana Romaniuk, Larysa Kolibaba, *Ukrainian language in business, level C2* [Українська мова в бізнесі, рівень С2], Warszawa 2023. 208 p.

The purpose of the textbook is to acquaint students with the practical and theoretical aspects of the Ukrainian language in the field of professional communication at the present stage of its functioning, to form stable competent communication skills. The content corpus consists of 13 topics, in which a range of issues is embedded – quite wide and capacious, covers both linguistic and non-linguistic factors of functioning, creation / perception of texts in business industry, as well as their translation and editing. The practical component will contribute to the organic implementation of acquired knowledge and skills in this area.

We certify the high level of peer-reviewed work and state: the content (created in accordance with the specialization) corresponds to the declared coursework, modern scientific and methodological principles. In the structure and content, speech, linguistic, sociocultural, activity lines are consistently observed. This is reflected in the methodological organization of theoretical and practical material.

The manual is performed at the proper level. It is methodically justified and deepens the basic information about the phonetic, lexical, phraseological, stylistic, grammatical systems of the modern Ukrainian language in the field of professional communication, forms students' stable skills of competent writing and oral speech, analytical processing of material, modeling of speech communication, promotes a creative approach to work, encourages to give phenomena their own assessment, analyze, predict. **It is commendable that the didactic materials have been tested among students of Warsaw Ukrainian Studies for several years, which provides an increase in their practical and methodological value.**

Key words: Textbook, didactics of Ukrainian as a foreign language, language of business, level C2.

*Стаття надійшла до редакції 23.04.2023
доопрацьована 28.04.2023
прийнята до друку 04.05.2023*